

Kľúčové odporúčania v oblasti bývania

Podskupina pracovnej skupiny pre ochranu a inklúziu v rámci Koordinačného fóra pre utečencov na Slovensku usporiadala v roku 2022 dve zasadnutia o ubytovaní a inklúzii bývania a na svojom zasadnutí 3. marca 2023 sa rozhodla uviesť nasledujúce postrehy a odporúčania. Slovensko má štedrý program poskytujúci vlastníkom nehnuteľností príspevok na podporu a kompenzáciu prijímania utečencov a utečieniek s dočasnou ochranou. V januári až marci 2023 členovia a členky pracovnej podskupiny k inklúzii spozorovali neistotu a obavy medzi príjemcami a hosťiteľmi v súvislosti s oneskoreným predĺžením príspevku na bývanie, čo v niektorých prípadoch viedlo k vystaňovaniu utečencov a utečieniek z ich ubytovania alebo presťahovania sa späť do vysídlení v rámci Ukrajiny.

Je nevyhnutné, aby sa rozhodnutia týkajúce sa sektora bývania, vrátane dotácií a iných potenciálnych riešení, opierali o existujúce dôkazy získané prostredníctvom medziagentúrnych a iných participatívnych zberov dát založených na názoroch a potrebách utečencov a utečieniek, zapájajúc samotných utečencov a utečienky a zainteresované strany pracujúce s nimi. Pracovná podskupina k inklúzii sa odvoláva na zistenia medziagentúrnych zberov dát a skupinových diskusií¹, ktoré viedlo UNHCR v miestach ubytovania ľudí na úteku. V súlade s tým, zatiaľ čo niektorí utečenci a utečienky sú schopní si nájsť bývanie, pretože majú prístup k dôstojným pracovným podmienkam a sebestačnosti, zamestnanie nie vždy vedie k sebestačnosti vzhľadom na pracovné vykorisťovanie a nižšie platy. Utečenci a utečienky s relatívne dôstojnými príjmami potrebujú poradenstvo a podporu pri hľadaní bývania na slovenskom trhu s bývaním; napríklad im chýbajú presné informácie o bývaní alebo sú im zamietnuté nájomné zmluvy z dôvodu neistoty ohľadom ich pobytu a pobytového statusu na Slovensku. Osoby so statusom dočasnej ochrany tak uprednostňujú zostať bližšie k svojim novým komunitám v ubytovacích centrách, aby si navzájom pomáhali pri starostlivosti o deti alebo o rodinných príslušníkov so zdravotným postihnutím, vážnym zdravotným stavom alebo inou zraniteľnosťou. Až 20 % populácie môže z dlhodobého hľadiska potrebovať sociálne bývanie alebo inú pomoc pri bývaní vzhľadom na svoju zraniteľnosť, vrátane odlúčených rodín s deťmi, ktoré nemajú možnosť dennej starostlivosti, osôb so zdravotným postihnutím a starších ľudí bez podpory rodiny. Osoby so zdravotným postihnutím, staršie osoby a osoby s vážnymi zdravotnými problémami čelia ďalším problémom týkajúcim sa dostupnosti bývania. Niekoľko ubytovacích zariadení sa nachádza na odľahlých a izolovaných miestach, čo prináša ďalšie výzvy týkajúce sa začlenenia a prístupu k základným službám vrátane vzdelávania a zdravotníctva.

Na Slovensku je potrebných viac údajov o bytovej situácii utečencov a utečieniek. Terénna práca organizácie Človek v ohrození ukazuje, že mnohí utečenci a utečienky sa snažia vyhnúť diskusiám o svojej bytovej situácii. Niekedy sa hanbia za stav bývania (napríklad v súkromnom ubytovaní sponzorovanom zo štátnych dotácií). Hodnotenie potrieb ľudí na úteku by sa preto malo robiť citlivo.

Pracovná podskupina k inklúzii ďakuje členom a členkám, ktoré pomohli vypracovať tento súbor odporúčaní:

Migračný úrad Ministerstva vnútra SR
www.minv.sk/?migracny-urad-mv-sr

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva
www.snslp.sk

Habitat for Humanity International
www.habitat.org

Medzinárodná federácia spoločností Červeného kríža a Červeného polmesiaca/Slovenský Červený kríž
www.ifrc.org
www.redcross.sk

Liga za ľudské práva
www.hrl.sk

Človek v ohrození
www.clovekvohrozeni.sk

Medzinárodná organizácia pre migráciu
www.iom.sk

Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov
www.unhcr.org

Informácie o
pracovnej
podskupine k
inklúzii nájdete
tu:

¹ UNHCR, IOM, Reach: [Slovakia : Site Monitoring and On-Site Needs Assessment - October 2022](#); a UNHCR, Reach: [Slovakia: Refugee Accommodation Sites - Mapping & Monitoring | Update #2](#) (December 2022).

Ciele trvalo udržateľného rozvoja

Tieto odporúčania vychádzajú z cieľov trvalo udržateľného rozvoja (SDG). Primerané a inkluzívne bývanie za dostupné náklady v súlade s cieľmi udržateľného rozvoja znamená primerané súkromie; dostatočný priestor; fyzická dostupnosť, a to aj pre osoby so zdravotným postihnutím; primeranú bezpečnosť a ochranu, a to aj proti rodovo motivovanému násiliu; dostatočné vykurovanie a vetranie; primeraná základná infraštruktúra; vhodné faktory kvality životného prostredia a zdravia; a primeranú a dostupnú polohu s ohľadom na pracovné príležitosti a základné služby. Bezpečné a dostupné bývanie je kľúčom k sociálno-ekonomickej odolnosti utečencov a prispieva k trvalo udržateľnému rozvoju.

Bytová politika by sa mala prispôbiť profilom utečencov a utečieniek. Keďže ľudia s dočasnou ochranou sú predovšetkým ženy a deti, bytová politika by mala zahŕňať zabezpečenie ochrany a dodržiavania ich ľudských práv.

Zbery dát ukazujú, že utečenci a utečenky chcú žiť predovšetkým vo veľkých mestách, kde sú dostupné služby, ako sú školy a iná infraštruktúra. V takýchto lokalitách je však bytový fond obmedzený a drahý. Lacnejšie a dostupné bývanie možno nájsť skôr v oblastiach, kde chýba infraštruktúra a služby. Táto problematika je teda prepojená s dostupnosťou služieb na týchto miestach. Jedným z možných riešení tejto témy je posilnenie verejnej dopravy v odľahlých oblastiach tak, aby pomohla utečencom a utečenkám dochádzať za prácou, do škôl a inou zdravotno-sociálno-ekonomickou infraštruktúrou v regiónoch. Dostupnosť služieb je teda prepojená s integráciou utečencov. Keďže ľudia utekajúci z Ukrajiny bez prístupu k starostlivosti o deti a doprave/infraštruktúre si nemôžu nájsť prácu, ktorá by im pomohla k plateniu nájomného a životu nezávisle od pomoci štátu a mimovládnych organizácií.²

Podľa skúseností UNHCR a IOM v iných krajinách, kde podporujú stratégie bývania, sú dôležité aj stratégie rozptylenia. Slovenská stratégia bývania by mohla zahŕňať vypracovanie plánu na rovnomernejšiu rozdelenie utečencov a utečieniek po krajine. Ak je vzdelanie a ďalšie služby v menších mestách dostatočné, môžu byť nevyhnutnou súčasťou riešenia, keďže bývanie je v týchto lokalitách lacnejšie a dostupnejšie.³

Odporúčania pre vládu, verejné subjekty a hlavné zainteresované strany, ktoré sa zaviazali podporovať reakciu Slovenska na utečeneckú krízu v rámci Akčného plánu reakcie na príchod utečencov (RRP) a mimo neho

Pracovná podskupina k inklúzii odporúča vláde:

1. Predĺžiť príspevok na ubytovanie súčasne s predĺžením dočasnej ochrany;
2. Zvážiť cielenejšie prístupy k ubytovaniu a pomoci v oblasti bývania, a to na základe posúdenia potrieb utečencov a utečieniek a ich zraniteľností, v spolupráci so zainteresovanými stranami RRP, obcami a inými miestnymi aktérmi;
3. Odporúča vláde, samosprávam a obciam zaviesť databázový prístup k možnostiam bývania, typom bývania na trhu a dostupnosti základných služieb;
4. Rozvinúť oblastný prístup a koordinovať stratégie rozptylu medzi Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny, Ministerstvom dopravy a Ministerstvom vnútra na základe regionálnych analýz obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania, ako aj ďalších potenciálnych rizík pre deti v ubytovaní, vrátane host'ovských rodín;
5. Vzhľadom na obmedzené možnosti bývania pre utečencov a utečenky a ťažkostí, ktorým čelia pri prístupe k nájomným zmluvám, odporúča vláde a obciam, aby zvážili opatrenia na

² Habitat for Humanity International. [Housing of Ukrainian Refugees in Europe Options for Long-Term Solutions: Country case study Slovakia](#), 2023.

³ Ibid.

zdieľanie rizika s cieľom uľahčiť prístup k bývaniu v súkromnom sektore;

6. Odporúča vláde a obciam, aby posilnili monitorovanie rizík ochrany ľudí utekajúcich z Ukrajiny, vrátane rizík pracovného vykorisťovania, sexuálneho vykorisťovania alebo zneužívania

a obchodovania s ľuďmi, ako aj iných potenciálnych rizík pre deti;

7. Efektívne využívať Európsky sociálny fond plus, respektíve ESF+ na financovanie opatrení pomoci dopĺňania nájomného a rozvoja poskytovania služieb.

Príspevok na ubytovanie

Posledné predĺženie príspevku na ubytovanie bolo prijaté 15. februára 2023. Počas tohto obdobia bola pomoc platná do konca februára. Rozhodnutie bolo oznámené hostiteľským a hosťovaným rodinám krátko pred predĺžením dotácie. V dôsledku toho niektorí ľudia s dočasnou ochranou žijúci v dotovaných zariadeniach čelili žiadostiam, aby si zaplatili ubytovanie sami alebo ho opustili. Pokiaľ ide o štruktúru dotácií, pozorujeme, že väčšina hostiteľských rodín uprednostňuje ubytovanie dospelých osôb, aby dostali vyššie dotácie. Nájsť ubytovanie pre jednu osobu tak môže byť náročné. Niektorí utečenci a utečenky zažili v ubytovaniach nevhodné podmienky vrátane zákazu používania kuchyne v bytoch a urážlivého správania zo strany hostiteľov. Niektorí hostitelia počas zimy vypínali kúrenie. Existujú aj prípady, keď prenajímatelia žiadajú ďalšie nájomné a platby za používanie zariadení. Pracovná podskupina tiež konštatuje, že súčasná hodnota je vyššia ako trhovú hodnotu, čo vedie k inflácii na trhu s nájomným bývaním.

Zatiaľ čo niektorí utečenci a utečenky sa snažia dosiahnuť sebestačnosť a iní zostávajú zraniteľní, je dôležité postupne znižovať závislosť namiesto náhleho ukončenia príspevku. Je potrebné posúdiť zraniteľnosť príjemcov a príjemkýň na základe prístupu založenom na dôkazoch a zraniteľnosti.

Odporúčania pre vládu

Pracovná podskupina k inklúzii odporúča vláde:

8. Zabezpečiť predvídateľnosť príspevku na ubytovanie vytvoriť jasnú komunikáciu s hostiteľskými a hosťovanými rodinami o príspevku, aby si príjemcovia a príjemkyne mohli naplánovať svoj pobyt/odchod;
9. Prehodnotiť hodnotu príspevku a zvýšiť dotáciu poskytovanú na ubytovanie pre osoby mladšie ako 15 rokov s cieľom odradiť hostiteľské rodiny, aby uprednostňovali ubytovanie dospelých osôb;
10. Vypracovať v spolupráci s partnermi RRP postupný prístup k prechodu od núdzového ubytovania s využitím dotácií k dlhodobej stratégii udržateľného bývania;
11. Zaoberať sa prípadmi, keď sa od hosťovaných rodín požaduje, aby platili za používanie zariadení v domácnosti, a zaviesť mechanizmus spätnej väzby a sťažností pre ľudí, ktorí potrebujú nahlásiť nevhodné praktiky a správanie;
12. V spolupráci s partnermi RRP stanoviť normy ochrany v súvislosti s hosťovaním vrátane auditu na zmiernenie rizík sexuálneho zneužívania a vykorisťovania a rodovo podmieneného násillia.

Sociálne bývanie

Téma sociálneho bývanie je nevyhnutnou súčasťou reakcie na príchod ľudí utekajúcich z Ukrajiny a ich začlenenie.⁴ Na Slovensku je však nedostatok sociálnych bytov s dlhým zoznamom čakateľov a čakateliek a mnohými politickými výzvami na miestnej úrovni. V niektorých lokalitách nájdeme segregované sociálne bývanie, čo nepodporuje inklúziu.⁵ Slovensko potrebuje stratégiu sociálneho bývania pre všetky zraniteľné skupiny, vrátane ľudí na úteku. Ak sa takáto stratégia urobí inkluzívne, môže sa z nej stať jeden z nástrojov na zabezpečenie dlhodobého bývania pre utečencov a utečenky. Takéto budovy môžu slúžiť aj nízkopríjmovým rodinám na Slovensku.

Ako poznamenáva organizácia Habitat for Humanity International, Slovensko má dobre fungujúci štátny fond rozvoja bývania a niektoré hlavné prvky schém potrebných pre stratégiu bývania, ako sú granty a zvýhodnené pôžičky na obecnú bytovú výstavbu a renováciu súkromných obytných budov, už existujú. To môže podporiť rozvoj sociálneho bývania na Slovensku.

Odporúčania pre vládu

Pracovná podskupina k inklúzii odporúča vláde:

13. Inicovať stratégiu bývania, vrátane sociálneho bývania, ktorá podporuje integráciu najzraniteľnejších skupín v rámci miestnych komunít, a možnosti začlenenia ukrajinských utečencov a utečieniek do širších mechanizmov sociálneho bývania;
14. Poskytovať finančné stimuly mestám a obciam na rozvoj sociálneho bývania, a to aj pre utečencov a utečenky, a na renováciu nevyužívaných budov, vrátane bývalých zariadení sociálneho bývania, ktoré vlastní. To prostredníctvom cieleného využívania štátneho fondu na rozvoj bývania a dostupných finančných nástrojov EÚ, ako napríklad Európsky fond regionálneho rozvoja plus alebo ERDF+ a Kohézny fond na podporu obnovy nevyužívaného fondu budov energeticky efektívnymi spôsobmi a výstavby obecných a neziskových bytov pre utečencov a utečenky.

Trh so súkromným bývaním

Slovensko čelí dôležitým výzvam na trhu so súkromným bývaním, ktoré zvýraznil aj príchod utečencov a utečieniek, vrátane drahého a obmedzeného bytového fondu, nedostatku relevantných predpisov v súkromnom nájomnom sektore, ktoré by riešili neplatenie, dĺžky zmlúv a podmienky zvyšovania nájomného.⁶

Habitat for Humanity International zdôrazňuje potenciálnu úlohu sociálnych nájomných agentúr pri riešení potrieb bývania utečencov a utečieniek a zvyšovaní ich bezpečnosti. Mimovládne organizácie by mohli byť efektívne pri zapájaní súkromného nájomného sektora prostredníctvom modelov sociálnych nájomných agentúr. Takéto modely by poslúžili nielen ukrajinským rodinám, ale aj odbúrali bariéry v prístupe k bývaniu pre celú spoločnosť.⁷ Takéto agentúry už vznikli v Bratislave a Košiciach, ktoré prevádzkuje buď magistrát alebo mimovládne organizácie venujúce sa témam dostupnosti bývania.

Slovenský Červený kríž/Medzinárodná federácia spoločností Červeného kríža a Červeného polmesiaca zaviedla šesťmesačnú pomoc pri prenájme na podporu utečeneckých rodín a hostiteľskej spoločnosti s nízkymi príjmami na niekoľkých miestach. Ak by sa takáto pomoc rozšírila, mohla by utečencom a utečenkám pomôcť pri prechode z kolektívneho ubytovania na súkromné bývanie. V kontexte prechodu od príspevkov na ubytovanie by rozšírenie dotácií na nájomné pre ľudí na úteku pomohlo pri prechode z plne

⁴ OECD: [Housing support for Ukrainian refugees in receiving countries](#), 27. júla 2022.

⁵ Habitat for Humanity International. [Housing of Ukrainian Refugees in Europe Options for Long-Term Solutions: Country case study Slovakia](#), 2023.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

dotovaného ubytovania a kolektívnych zariadení na menšie bývanie. Slovenská populácia by z tejto zmeny profitovala, čím by prispela k sociálnej súdržnosti.

Odporúčania pre vládu

Pracovná podskupina k inklúzii odporúča vláde:

15. Zvážiť rozšírenie dotácií pre súkromný prenajímateľov na renováciu, ak sú ochotní ubytovať ukrajinských utečencov a utečenky;
16. V spolupráci s obcami, partnermi RRP a miestnou občianskou spoločnosťou podporovať vznik ďalších sociálnych nájomných agentúr v mestách, ktoré sú hostiteľmi utečencov a utečieniek;
17. Zvážiť zavedenie dotácií na nájomné na podporu rodín s nízkymi príjmami, vrátane utečencov a utečieniek, na základe ich prostriedkov a potrieb s cieľom pomôcť pri prechode z núdzového ubytovania na súkromný trh s nájomným bývaním;
Zaviesť štandardizované formuláre zmlúv, ktoré zvýšia bezpečnosť nájomníkov a prenajímateľov;
18. Zaviesť registračný systém pre prenajímateľov, ktorí poskytujú ubytovanie utečencom a utečenkám a oznamovací systém pre utečencov a utečenky (napr. linky pomoci).

Pre ďalšie informácie, prosím kontaktujte:

Bülent Peker, Spolupredseda Pracovnej podskupiny k inklúzii
Senior Protection Officer, UNHCR, at peker@unhcr.org

Andrea Najvirtová, Spolupredsedička Pracovnej podskupiny k inklúzii

Riaditeľka, Človek v ohrození Slovensko, at andrea.najvirtova@peopleinneed.sk

For further information on the Inclusion sub-Working Group, please go to:

